

Sygn. akt II CSK 405/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie ze skargi D. P.

o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem

Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 23 listopada 2007 r.,

wydanym w sprawie z powództwa D. P.

przeciwko J.T.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 4 kwietnia 2014 r.,

skargi kasacyjnej skarżącego - powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.

z dnia 22 stycznia 2013 r.,

- 1) oddala skargę kasacyjną,**
- 2) nie obciąża wnoszącego skargę D. P. kosztami postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód D. P. wniósł skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem z dnia 23 listopada 2007 r., którym Sąd Okręgowy w Ł. oddalił jego apelację od wyroku Sądu Rejonowego w P. z dnia 24 maja 2007 r. rozstrzygającego negatywnie o skierowanym przeciwko J. T. żądaniu zwrotu udzielonej mu pożyczki w wysokości 50.000 złotych.

W uzasadnieniu skargi powód podniósł, że wyrok Sądu Okręgowego został oparty na zeznaniach świadków W. T. oraz Z. N. co do faktu zwrotu powodowi kwoty 50.000 złotych. Zeznania te okazały się fałszywe, co zostało stwierdzone prawomocnymi wyrokami karnymi: skazującym wobec W. T. oraz warunkowo umarzającym postępowanie wobec Z. N. Powód w toku postępowania rozszerzył podstawę skargi o oparcie rozstrzygnięcia na fałszywych zeznaniach pozwanego J. T. co do zwrotu pożyczki, za co został skazany prawomocnym wyrokiem karnym.

Wyrokiem z dnia 22 stycznia 2013 r. Sąd Okręgowy w Ł. oddalił skargę powoda o wznowienie postępowania. Jak ustalił ten Sąd, wyrokiem z dnia 24 maja 2007 r. Sąd Rejonowy w P. oddalił powództwo D. P. przeciwko J. T. o zapłatę kwoty 50.000 złotych z odsetkami ustawowymi od dnia 24 marca 2004 r. do dnia zapłaty. Rozstrzygnięcie to zostało oparte na ustaleniu, że pozwany zakupił w dniu 31 grudnia 2003 r. od powoda ciągnik siodłowy „Man”, który z tego tytułu wystawił fakturę z oznaczeniem, jako zapłaconej, ceny w kwocie 7.500 złotych. Pomimo wydania pojazdu pozwany nie zarejestrował na siebie ciągnika. W czerwcu 2004 r. ciągnik siodłowy wraz z dowodem rejestracyjnym znalazł się powtórnie w posiadaniu powoda. W dniu 7 grudnia 2005 r. pozwany złożył zawiadomienie o popełnieniu przez powoda na jego szkodę przestępstwa przewłaszczenia przedmiotowego ciągnika. Pozwany podpisał na żądanie powoda nieopatrzone datą oświadczenie, z którego wynika, że pozwany w dniu 24 stycznia 2004 r. pożyczył od powoda kwotę 50.000 złotych, którą to kwotę zobowiązał się zwrócić do 24 marca 2004 r. Po tej dacie zastrzeżone zostały odsetki w wysokości 20%. Na podstawie opinii biegłego Sąd Rejonowy ustalił wartość ciągnika siodłowego z chwili jego sprzedaży pozwanemu na kwotę 34.000 złotych. Sąd pierwszej instancji

przyjął, że strony nie miały woli i nie zawarły umowy pożyczki a oświadczenie pozwanego dotyczyło zapłaty reszty ceny za ciągnik i spełniało rolę „quasi weksla gwarancyjnego”. Skoro zaznaczona w oświadczeniu umowa pożyczki miała pozorny charakter, to zgodnie z art. 83 § 1 k.c. jest ona nieważna. Pomimo ustalenia, że pozwany nie zapłacił powodowi kwoty 50.000 złotych, Sąd Rejonowy, odwołując się do wynikającego z art. 321 k.p.c. związku podstawą żądania, oddalił powództwo oparte na nieważnej umowie pożyczki.

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 23 listopada 2007 r. oddalił apelację, jaką wniósł powód od wyroku Sądu pierwszej instancji. W ocenie tego Sądu strony miały zamiar zaciągnięcia nowego zobowiązania w celu uchylenia wątpliwości wynikających z częściowo ustnego charakteru umowy sprzedaży (co do rzeczywistej ceny) i w miejsce umowy sprzedaży zawarły umowę pożyczki. Oddalenie apelacji wiązało się natomiast z odmienną oceną zapłaty kwoty 50.000 złotych przez pozwanego. Sąd odwoławczy przyjął na podstawie zeznań świadków [...], że pozwany spłacił swój dług. Fakt ten miały potwierdzać także inne dowody wskazujące na pochodzenie pieniędzy przeznaczonych na spłatę długu.

Prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w P. z dnia 21 marca 2012 r. W. T. został skazany na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary za to, że w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru w dniach 28 grudnia 2005 r. i 7 marca 2007 r. w P. złożył fałszywe zeznania mające służyć za dowód w postępowaniu przygotowawczym, które to postępowanie prowadzone było co do zaistniałego faktu zwrotu D. P. przez J. T. kwoty 50.000 złotych. Postępowanie karne, jakie toczyło się przeciwko Z. N. w związku z postawionym podobnym zarzutem, zostało wyrokiem Sądu Rejonowego w P. z dnia 18 marca 2010 r. umorzone na dwuletni okres próby. W końcu wyrokiem z dnia 10 września 2012 r. Sąd Rejonowy w P. uznał J. T. za winnego tego, że w dniach 22 lipca 2005 r., 1 sierpnia 2005 r., 8 grudnia 2005 r. i 19 października 2006 r. P., działając w krótkich odstępach czasu, z góry powziętym zamiarem złożył zawiadomienie o popełnionym na jego szkodę przestępstwie fałszywie oskarżając o jego popełnienie D. P. przez złożenie nieprawdziwych zeznań mających służyć za dowód w postępowaniu

przygotowawczym i w postępowaniu karnym przed Sądem Rejonowym w P. co do okoliczności nabycia i rozliczeń finansowych za samochód marki „Man” w szczególności co do zwrotu D. P. kwoty 50.000 złotych za co został skazany na karę jednego roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na okres czterech lat.

W ocenie Sądu Okręgowego, jakkolwiek skarga o wznowienie została oparta na ustawowej podstawie, to jednak brak było podstaw do uznania – jak to uczynił Sąd Okręgowy w wyroku z dnia 23 listopada 2007 r., że strony w istocie miały zamiar dokonania odnowienia zobowiązania wynikającego ze sprzedaży przez pozwanego ciągnika siodłowego marki „Man”. Stanowisko stron w tym zakresie było rozbieżne a zamiar odnowienia nie był dostatecznie uzewnętrzniiony. Poza tym, w treści oświadczenia pozwanego o pożyczce, strony nie odwoływały się do umowy sprzedaży ciągnika. Zdaniem Sądu rozpoznającego skargę o wznowienie, przemawia to za przychyleniem się do stanowiska Sądu Rejonowego, według którego przedstawione przez powoda oświadczenie pozwanego o pożyczce w dniu 24 stycznia 2004 r. od D. P. kwoty 50.000 złotych stanowi w istocie dokument potwierdzający umowę pożyczki mającą charakter pozorny. Umowa ta została zawarta dla ukrycia innej czynności prawnej dotyczącej pozostałej ceny sprzedaży pojazdu (przy szacunku biegłego na 34.000 złotych) nieujętej w fakturze z dnia 31 grudnia 2003 r. opiewającej na 7.320 złotych. Sąd Okręgowy zaaprobował także stanowisko Sądu Rejonowego odnośnie do związania podstawą prawną pozwu ze względu na treść art. 321 k.p.c. W tej sytuacji straciła na znaczeniu okoliczność, że pozwany nie zapłacił powodowi kwoty 50.000 złotych. Z tych względów Sąd Okręgowy oddalił skargę powoda o wznowienie postępowania.

Powód wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego. Zarzucił w niej mające istotny wpływ na wynik sprawy naruszenie:

- art. 403 § 1 pkt 2 w związku z art. 412 § 2 k.p.c. przez przyjęcie za uzasadnioną podstawę wznowienia przy jednoczesnym zajęciu stanowiska, co do braku jej wpływu na treść merytoryczną rozstrzygnięcia,

- art. 11 k.p.c. przez jego niezastosowanie pomimo prawomocnego skazania pozwanego za składanie fałszywych zeznań m. in. co do okoliczności nabycia i rozliczeń finansowych za samochód marki „Man”.

Ponadto powód zarzucił naruszenie:

- art. 83 § 1 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu pozorności umowy pożyczki zawartej pomiędzy stronami,

- art. 720 § 1 k.c. przez jego niezastosowanie i bezzasadne przyjęcie, że pozwany nie jest dłużnikiem powoda z tytułu zawartej umowy pożyczki,

- art. 6 k.c. przez bezzasadne przyjęcie, że pozwany wykazał pozorność umowy pożyczki.

Na tych podstawach powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przed przystąpieniem do oceny skargi kasacyjnej trzeba podkreślić, iż Sąd Najwyższy, poza uwzględnieniem z urzędu nieważności postępowania, rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach jej podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Oznacza to, że Sąd Najwyższy nie może uwzględniać naruszenia żadnych innych przepisów niż wskazane przez skarżącego. Sąd Najwyższy nie jest bowiem uprawniony do samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów lub też stawiania hipotez co do tego, jakiego aktu prawnego (przepisu) dotyczy podstawa skargi. Nie może także zastąpić skarżącego w wyborze podstawy kasacyjnej, jak również w przytoczeniu przepisów, które mogłyby być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy może zatem skargę kasacyjną rozpoznawać tylko w ramach tej podstawy, na której ją oparto, odnosząc się jedynie do tych przepisów, których naruszenie zarzucono w skardze (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 235/09, niepubl.).

Rozpoznanie skargi kasacyjnej w granicach wskazanych w niej podstaw uzasadnia wniosek, iż nie doszło do naruszenia wymienionych przez powoda przepisów postępowania i to w sposób wskazany w skardze kasacyjnej.

Odnosnie zarzucanego naruszenia art. 403 § 1 pkt 2 oraz art. 412 § 2 k.p.c. wystarczy wskazać, że Sąd drugiej instancji uznał za uzasadnione do wznowienia postępowania, oparte na treści art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c., podstawy wskazane przez powoda w samej skardze jak i w toku wznowionego postępowania, Wymieniony w skardze kasacyjnej obok tego przepisu art. 412 § 2 k.p.c. określa jedynie jakie rozstrzygnięcia mogą zapaść po rozpoznaniu sprawy na skutek wznowienia postępowania. Ponieważ wyrok Sądu Okręgowego odpowiada jednemu z wymienionych w art. 412 § 2 wariantów rozstrzygnięcia, jakie mogą być wydane po ponownym rozpoznaniu sprawy w wyniku wznowienia postępowania, nie może odnieść skutku podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia tego przepisu.

Inną natomiast rzeczą jest, podnoszone w uzasadnieniu tej samej podstawy skargi kasacyjnej, a przypisywane Sądowi drugiej instancji, stanowisko odnośnie braku wpływu przyjętych podstaw wznowienia postępowania na merytoryczną treść rozstrzygnięcia. Zagadnienie to, uregulowane w art. 412 § 1 k.p.c., którego nie wymienia się w skardze kasacyjnej, wiąże się z różnie ocenianymi w piśmiennictwie naukowym oraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego granicami ponownego rozpoznania zakończonej sprawy uprzednio osądzonej. Chodzi mianowicie o to, czy stosownie do treści art. 412 § 1 k.p.c. sąd, rozpoznając sprawę na nowo w granicach, jakie zakreśla podstawa wznowienia postępowania, rozpoznaje sprawę po raz kolejny w pełnym zakresie, tak jak to czyni sąd pierwszej lub drugiej instancji, czy też zakres ponownego rozpoznania sprawy obejmuje jedynie ustalenie istnienia powołanej podstawy wznowienia oraz jej wpływu na treść poprzednio wydanego orzeczenia (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2007 r., III CSK 56/07, niepubl.; z dnia 30 czerwca 2011 r., III CSK 311/10, niepubl.; z dnia 19 stycznia 2012 r., I PK 82/11, OSNP 2012/23-24/288; z dnia 14 października 2011 r., III CSK 273/10, niepubl. oraz postanowienie z dnia 25 lutego 2009 r., II CSK 501/08, niepubl.). Odniesienie się do tej kwestii jest jednak niemożliwe ze względu na ograniczony do podstaw zakres rozpoznania

skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Z tej samej przyczyny pozostaje poza kontrolą kasacyjną Sądu Najwyższego przyjęte przez Sąd drugiej instancji związania podstawą prawną pozwu, które miało znajdować oparcie w treści art. 321 k.p.c.

Nie ma podstaw do uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 11 k.p.c. przez Sąd drugiej instancji. Wynikające z art. 11 k.p.c. związanie sądu w postępowaniu cywilnym dotyczy znamion przestępstwa, a także okoliczności jego popełnienia, dotyczących czasu, miejsca, poczytalności sprawcy itp. ale, co wymaga podkreślenia, ustalonych w sentencji wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku. Z treści wyroków karnych wydanych przeciwko J. T., W. T. oraz Z. N. wynika wprost, iż dotyczyły one popełnienia przestępstwa polegającego na składaniu fałszywych zeznań co istotnej okoliczności, która doprowadziła do oddalenia powództwa w zakończonym wcześniej postępowaniu a mianowicie zaistnienia faktu zwrotu D. P. przez J. T. kwoty 50.000 złotych. W odniesieniu do W. T. oraz Z. N. były to jedyne zarzuty stawiane w postępowaniu karnym a brak zapłaty uwzględnił Sąd drugiej instancji przy wyrokowaniu uznając jedynie, że z innych przyczyn okoliczność ta nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia.

Jak wynika z sentencji wyroku karnego wydanego przeciwko J. T. przez Sąd Rejonowy w P., prawomocne skazanie obejmowało złożenie nieprawdziwych zeznań nie tylko co do zwrotu D. P. kwoty 50.000 złotych ale także co do okoliczności nabycia i rozliczeń za samochód marki „Man”. Wobec tego trzeba zważyć, że przyjętym w art. 11 k.p.c. związaniem objęte są ustalenia zawarte w sentencji prawomocnego wyroku skazującego. Tymczasem w prawomocnym wyroku karnym skazującym J. T. brak jest bliższego przytoczenia nieprawdziwej wersji jaką podtrzymywał skazany J. T. w postępowaniu przygotowawczym oraz w postępowaniu karnym toczącym się przed Sądem Rejonowym w P. przeciwko D. P. z zawiadomienia J. T., zwłaszcza, że w tych postępowaniach J. T. składał zeznania kilkakrotnie i podawał w nich różne wersje rozliczeń z D. P.

Wymieniony w skardze kasacyjnej w ramach naruszenia prawa materialnego art. 6 k.c. rozstrzyga o ciężarze dowodu w sensie materialnoprawnym i wskazuje, kogo obciążają skutki niewypełnienia obowiązku udowodnienia istnienia prawa. Do

jego naruszenia dochodzi wtedy, gdy sąd orzekający przypisuje obowiązek dowodowy innej stronie, niż ta, która z określonego faktu wywodzi skutki prawne. Tymczasem zarzut naruszenia art. 6 k.c. podniesiony opisowo w skardze kasacyjnej polega na bezzasadnym w ocenie skarżącego uznaniu, że określone okoliczności dotyczące pozorności umowy zostały udowodnione przez stronę obciążoną ich wykazaniem. W takim przypadku może chodzić jedynie o naruszenie przepisów prawa procesowego dotyczącego oceny materiału dowodowego i czynienia ustaleń faktycznych. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 listopada 2005 r. (sygn. akt I CK 178/05, niepubl.) okoliczność, czy określony podmiot wywiązał się ze swojego obowiązku udowodnienia faktów, z których wywodzi skutki prawne, nie należy już do materii objętej dyspozycją art. 6 k.c., a stanowi aspekt mieszczący się już w domenie przepisów procesowych.

Nie zasługują na uwzględnienie pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące naruszenia prawa materialnego, polegające na zastosowaniu art. 83 § 1 k.c. jak też niezastosowaniu art. 720 § 2 k.c. Przede wszystkim zarzuty te zostały błędnie skonstruowane skoro naruszenie tych przepisów miało polegać odpowiednio na przyjęciu, „pozorności umowy pożyczki zawartej pomiędzy stronami, w sytuacji, gdy do tej czynności prawnej faktycznie nie doszło, co zostało potwierdzone na piśmie po myśli art. 720 § 2 k.c.” oraz na „bezzasadnym przyjęciu, że pozwany nie jest dłużnikiem powoda z tytułu zawartej w dniu 24 stycznia 2004 r. umowy pożyczki”. W istocie zarzuty te zostały oparte na zakwestionowaniu przez skarżącego ustaleń faktycznych co wobec treści art. 398³ § 3 k.p.c. jest niedopuszczalne w postępowaniu kasacyjnym. Zgodnie zaś z przyjmowanym w judykaturze Sądu Najwyższego stanowiskiem, nie może być uwzględniony zarzut skargi kasacyjnej, który ma na celu polemikę z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji, chociażby pod pozorem błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania określonych przepisów prawa nie może być uwzględniony (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2012 r., II UK 108/11, niepubl.; z dnia 8 marca 2013 r., III CSK 190/12, niepubl.; z dnia 6 lutego 2014 r., I CSK 252/13, niepubl.).

Ponadto, odwołując się także do utrwalonego w doktrynie i orzecznictwie stanowiska, należało uwzględnić, iż pozornosc czynności prawnej jest okolicznością faktyczną i jako taka podlega ustaleniu przez sądy merytoryczne. Oznacza to, że w ramach podstawy kasacyjnej przewidzianej w art. 389³ § 1 pkt 1 k.p.c. ustalenie to nie podlega kontroli kasacyjnej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 1997 r., I CKN 51/96, OSNC 1997/6-7/79; z dnia 8 grudnia 2000 r., I CKN 1233/00, niepubl.; z dnia 9 listopada 2007 r., V CSK 278/06, niepubl. i z dnia 26 stycznia 2011 r., I UK 281/10, niepubl.; z dnia 8 września 2011 r. (sygn. akt III CSK 349/10, niepubl.; z dnia 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 571/12, niepubl.).

Z tych wszystkich względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną powoda. Sąd Najwyższy uznał, że w sprawie wystąpiły szczególne okoliczności związane z podstawą żądania wznowienia postępowania, które usprawiedliwiają odstąpienie na podstawie art. 102 w zw. z art. 391 § 1, 398²¹ k.p.c. od obciążania powoda kosztami postępowania kasacyjnego.